

Małgorzata Niewiadomska-Cudak

Upowszechnianie praw politycznych polskich kobiet w kontekście innych krajów europejskich

---

Pedagogika Rodziny 3/3, 63-71

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata Niewiadomska-Cudak

Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie

Upowszechnianie praw politycznych polskich kobiet w kontekście innych krajów europejskich

The dissemination of the political rights of Polish women in the context of other European countries

Walka o prawa wyborcze dla kobiet rozpoczęła się już w XVIII wieku i początkowo prowadzona była przez sufrażystki. Natomiast w XX wieku sprawa ta stała się priorytetem. Ogromną rolę w tym procesie odegrały Polki, które potrafiły pokonać wszelkie przeszkody angażując się coraz bardziej w działania na rzecz uzyskania praw wyborczych na arenie międzynarodowej.

Analizując kwestię upowszechnienia praw politycznych kobiet w pierwszej połowie XX wieku, należy zwrócić uwagę na kilka ważnych kwestii. W pierwszej kolejności warto przeanalizować obowiązujący w okresie zaborów podział sfer życia na prywatną i publiczną, gdyż sztywność tego podziału doprowadziła do ignorowania kobiet w działaniach politycznych. Następnie należy uwzględnić aktywność kobiet w różnych stowarzyszeniach, co przyczyniło się do zniesienia cenzusu płci. Po uzyskaniu praw wyborczych kobiety zaczęły pojawiać się we władzy decyzyjnej. Ten fakt rozpoczął nową erę w partycypacji politycznej drugiej płci³, dlatego należy przeanalizować jak wyglądały pierwsze parlamenty, w krajach gdzie kobiety zdobyły najwcześniej prawo czynne i bierne.

Na początku ubiegłego stulecia tradycja oraz normy obyczajowe umiejscawiały kobiety poza nawiasem praw politycznych. W okresie zaborów była pożądana u „Matki-Polki” polityczna świadomość [Żarnowska 1994]. Mimo wielu trudności

---

³ „Druaga płec”, Le Deuxième sexe, 1949) tytuł słynnego dzieła najwybitniejszej feministki XX wieku Simone de Beauvoir, jest ironicznym stwierdzeniem określenia ”kobiety”, wypuklającym jej „inność” od mężczyzny, co w patriarchalnej, męskiej kulturze tradycji oznaczało wartość ujemną, gorszość, podobnie jak w innych kontekstach inność skóry lub inność wyznania, (za:) W. Kopański, Encyklopedia „Druaga płec” t. IX, 5.

kobiety coraz bardziej angażowały się w sferę publiczną, stając się tym samym sprawnym podmiotem działań na rzecz równości płci. Role społeczne żony i matki zostały upolitycznione. Polski ruch kobiecy zachęcał do aktywności zawodowej, czy rozwoju intelektualnego, kulturalnego i wiązał się z najważniejszą dla Polaków kwestią wyzwolenia spod zaborów [Chojnowski 1996]. Kobiety stanowiące ponad pięćdziesiąt procent europejskiej populacji aż do XX wieku nie były uznawane za pełnoprawnych obywateli. Ograniczało to znacznie ich dostęp do publicznej działalności rozumianej jako wszelka aktywność poza sferą gospodarstwa domowego. „Matka-Polka” połączyła sferę prywatną, a więc tradycje rodzinne z nowym elementem działalności obywatelskiej i patriotycznej. Wraz ze zmianami kulturowymi i społecznymi o charakterze demokratycznym oraz większą aktywizacją wszelkich ruchów kobiecych, ich oporu wobec patriarchy, dawne formy dominacji zaczęły ulegać erozji [Bator 2002]. W piśmiennictwie przedmiotu podkreśla się fakt, iż zakładanie stowarzyszeń kobiecych było znacznie trudniejsze niż organizacji zrzeszających mężczyzn. W większości państw prawo zabraniało udziału kobiet w organizacjach politycznych. Idealny model społeczeństwa mieszczańskiego składał się ze sfery prywatnej i publicznej. W ciągu całego XIX wieku przeważał pogląd istnienia fundamentalnych różnic fizjologicznych i psychicznych między mężczyznami i kobietami. Kobiętę postrzegano jako istotę niesamodzielną, obracającą się wyłącznie w kręgu rodziny i gospodarstwa domowego. Podział na stowarzyszenia męskie i kobiece stawał się coraz bardziej widoczny. Na sukces mogły liczyć te kobiety, które zakładały stowarzyszenia mieszczańskie w głównym nurcie męskich ruchów społecznych i politycznych, zwłaszcza narodowych [Mannová 2008]. Na Węgrzech i innych krajach europejskich powstawały ruchy kobiece o charakterze konserwatywno-chrześcijańskim, socjaldemokratycznym i radykalnym feministycznym. W tym pierwszym dominowały stowarzyszenia o charakterze religijno-charytatywnym, natomiast bodźcem dla kobiecego nurtu socjaldemokratycznego stał się rozkwit ruchu związków zawodowych. Radykalny feministyczny nurt ruchu kobiecego został stworzony właśnie przez aktywistki stowarzyszeń związków zawodowych [Dudeková 2008].

Impulsem do kształtowania się radykalnego feminizmu był międzynarodowy ruch kobiecy. Na II Kongresie Międzynarodowej Rady Kobiet (International Council of Women, ICW, powstałej w 1888 r. w USA), który odbył się latem 1904 r. w Berlinie, utworzono Międzynarodowe Stowarzyszenie na Rzecz Praw Wyborczych Kobiet (International Woman Suffrage Alliance, IWSA [Dudeková 2008]). IWSA organizowała kongresy co dwa lata, aby zbierać i wymieniać informacje o sytuacji kobiet w różnych krajach, propagować równouprawnienie oraz przedstawiać sukcesy jakie w tej materii udało się osiągnąć w niektórych państwach. Przemówienia delegatek dotyczyły efektów w zakresie przyznawania praw wyborczych w ich krajach oraz doświadczeń kobiet w działalności politycznej. Działaczki IWSA próbowały pozyskać także nowe członkinie z krajów Azji

i Afryki. Podczas kongresu zorganizowanego w Budapeszcie w czerwcu 1913 roku przyjęto do IWSA komitety reprezentujące organizacje polskie, rumuńskie i Komitet Unii Południowej Afryki. Delegatki z Galicji reprezentowała m.in. Jadwiga Petrażycka-Tomicka. Polki i Czeszki nie zostały przyjęte do stowarzyszenia, jako równorzędny podmiot, tylko otrzymały status organizacji afiliowanej (w Galicji obowiązywała bowiem ustawa o zakazie zrzeszania kobiet w celach politycznych). Włączenie do IWSA Polskiego Komitetu Równouprawnienia Kobiet oznaczało, po raz pierwszy po utracie niepodległości, oficjalne uznanie odrębności i samodzielności polskiej organizacji z Galicji na forum międzynarodowym, co jak podkreśla G. Dudeková, nie udało się żadnej męskiej organizacji [Dudeková 2008]. Warto zaznaczyć, że od tego kongresu polskie członkinie uzyskały prawo uczestniczenia w imprezach międzynarodowych, co dawało im szansę zaprezentowania na takim forum doświadczeń Polek na niwie działalności politycznej. Czeszki i reprezentantki słowackiego ruchu kobiecego zapamiętały kongres w Budapeszcie jako demonstrację protestu wobec niedemokratycznych praktyk, jakie Węgry stosowały w polityce wobec innych narodów zamieszkujących ówczesne terytorium kraju. Był on również przejawem czesko-słowackiej współpracy politycznej na forum międzynarodowym. Kongres w Budapeszcie w ocenie historyków stał się ostatnim zjazdem przed I wojną światową, gdzie zaprezentowano ponadnarodową jedność. Narody pozbawione własnych państw starały się demonstrować własną tożsamość na tym międzynarodowym forum. Podczas bukareszteńskiego kongresu podkreślano, że po dziesięciu latach istnienia IWSA, zorganizowany ruch na rzecz prawa wyborczego kobiet istnieje w 25 niepodległych państwach i dwóch krajach, które nie dysponują pełnymi prawami narodowymi. Podkreślano dobre doświadczenia kobiet z tych krajów, gdzie prawa wyborcze weszły w życie oraz fakt, że na kongresie oprócz delegatek ze Stanów Zjednoczonych, pojawiły się posłanki parlamentu fińskiego i wiele członkiń rad miejskich z Danii, Norwegii, Szwecji, Islandii i Anglii. W kongresie brało udział około 3 tysięcy osób, które reprezentowały osiem milionów kobiet z pięciu kontynentów [Dudeková 2008]. Kolejny kongres zorganizowany w Hadze w kwietniu 1915 r. pod nazwą Międzynarodowego Pokojowego Kongresu Kobiet (International Women's Peace Congress), gdzie założoną nową organizację – Międzynarodową Ligę Kobiet na Rzecz Pokoju i Wolności (Women's International League for Peace and Freedom, WILPF) nie mógł już konkurować z kongresem w Budapeszcie rozmachem i reprezentatywnością uczestników. Warto wspomnieć, iż międzynarodowe kongresy IWSA organizowano, poczynając od swojego założenia w Berlinie (1904), kolejno w: Kopenhadze (1906), Amsterdamie (1908), Londynie (1909), Sztokholmie (1911), Budapeszcie (1913) i Hadze (1915).

Osiągnięciem IWSA było stworzenie sieci regularnych, formalnych i nieformalnych, kontaktów międzynarodowych, propagowanie idei praw wyborczych, budowanie i prezentowanie zbiorowej tożsamości kobiet. Ta tożsamość doprowadziła

w wielu krajach, które odzyskały niepodległość do przyznania praw wyborczym kobietom, które mogły wybierać i być wybierane. Tak walczące o swoją tożsamość Czeszki i Słowaczki otrzymały je w 1920 roku.

Umiejscowienie Polski w czołówce krajów, które najwcześniej zlikwidowały cenzus płci, niewątpliwie przyczyniło się do świadomego udziału Polek w życiu publicznym i upolitycznienia tradycyjnych funkcji kobiecych. Czynne i bierne prawo dla kobiet w Polsce i na świecie stało się faktem. Euforia demokracji, jaka ogarnęła Europę po zakończeniu I wojny światowej, przyczyniła się nie tylko do uzyskania przez kobiety praw wyborczych, ale także zaktywizowała je do przejmowania funkcji mężczyzn na wielu polach, nie tylko politycznych, ale także gospodarczych i społecznych. Ta nowa postawa wymagała wykreowania nowego wizerunku kobiety aktywnej, świadomej swych praw i obowiązków. Wynikiem tego przeobrażenia była wysoka frekwencja wśród elektoratu kobiecego, zwłaszcza w dużych miastach w czasie pierwszych powszechnych wyborów parlamentarnych w Polsce do Sejmu Ustawodawczego, czego nie udało się powtórzyć w kolejnych elekcjach. Jak podkreśla Ludwik Hass, po euforii wyborczej w styczniu 1919 roku wśród elektoratu kobiecego nastąpiło silniejsze niż wśród wyborców mężczyzn rozczarowanie wobec „aktu wyborczego jako techniki wyłaniania demokratycznej władzy” [Hass, 1996]. Chęć korzystania ze swoich nowo nadanych praw ogarnęła kobiety także w innych krajach. W Nowej Zelandii w 1893 roku w pierwszych wyborach parlamentarnych na świecie, w których mogły głosować kobiety, według badań Pembera Reevesa na 100 uprawnionych do głosowania mężczyzn głosowało 69, a na 100 uprawnionych kobiet głosowało 85 [Daszyńska-Golińska, 1918].

Kobiety angażowały się w działalność polityczną w różnych rejonach świata. W Polsce i na Litwie kwestia równych praw zyskała na znaczeniu w wyniku zmiany sytuacji politycznej. W krajach nordyckich udział kobiet we władzy ustawodawczej był uwarunkowany odrzuceniem cenzusu płci najwcześniej w całej Europie, bo tuż po wkroczenie w erę nowego tysiąclecia. To właśnie w tych państwach kobiety po raz pierwszy obejmowały teki ministerialne. Na Litwie realne prawo wyborcze dla kobiet zostało przyznane 20.11.1919 r. Podczas obrad Rady Państwowej przyjęto rozporządzenie w sprawie organizacji wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Miały być one powszechne, tajne i równe, w oparciu o proporcjonalny system wyborczy. W wyborach mogli uczestniczyć wszyscy obywatele Litwy, którzy ukończyli 21 lat, bez względu na płeć oraz wyznanie. Gwarantowano także wolność i swobodę w wystawianiu kandydatur [Dudzińska, Runiewicz-Jasińska, 2010]. Do Sejmu Ustawodawczego spośród 112 kandydatek Litwinek wybrano 10. W niedługim czasie przyjęto także ustawę dotyczącą wyborów samorządowych z zapisem o równym udziale kobiet i mężczyzn. W 1921 roku w wyniku przeprowadzonych wyborów do władz lokalnych zostało wybranych 78 kobiet, co stanowiło około 1% wyłonionych. Zwracano także uwagę na wadliwie przeprowadzony spis ludności stanowiący wykładnik dla tworzenia list obywateli posiadających prawa wyborcze,

gdzie niejednokrotnie brakowało kobiet. K. Dudzińska i R. Runiewicz-Jasińska podkreślają, że podobnie jak w Polsce, także na Litwie dostrzeżono w kobietach-obywatelkach silny elektorat wyborczy. Kobięce tygodniki oraz Stowarzyszenie Kobiet Litwy nawoływały panie do większej aktywności, wskazując, że polityka nie jest wyłącznie męską domeną. Podobnie jak w polskim Sejmie, liczba posłanek Litwinek była także niewielka i wahała się w granicach 1,8% do 3,1% ogółu składu izby. Przyczynę tego stanu rzeczy upatrywano w umieszczaniu kobiet na odległych miejscach list wyborczych, mimo że kandydowały ze wszystkich sześciu okręgów wyborczych. Nawet po wprowadzeniu na Litwie systemu autorytarnego, działalność kobiet nie ustawała. Uczestniczyły w wyborach lokalnych w 1931 r., jak również parlamentarnych w 1936 r., i mimo tych zabiegów do Sejmu czwartej kadencji weszła tylko jedna kobieta [Dudzińska, Runiewicz-Jasińska, 2010]. Można tu doszukać się analogii do sytuacji, jaka wytworzyła się w tym czasie w Polsce, gdzie w Sejmie piątej kadencji kobiety reprezentowała tylko jedna posłanka. Podobnie jak Litwa Polska przechodziła w tym czasie na system autorytarny, czego wynikiem było uchwalenie konstytucji kwietniowej [Ajnekiel 1989].

Czołowym krajem w Europie, gdzie kobietom przyznano pełnię praw wyborczych była Finlandia. Taki cel, aby rozszerzyć prawa wyborczych dla obu płci postawiła sobie Partia Socjaldemokratyczna. Podczas pierwszych wyborów do jednoizbowego parlamentu w 1907 r., gdzie wybierano 200 jego przedstawicieli, Finki zdobyły 19 mandatów, czyli prawie 10% W porównaniu z innymi krajami europejskimi, które w podobnym czasie zniosły cenzus płci, ten wynik rzeczywiście był imponujący [www.db-decision.de/CoRe/Finland.htm]. W Norwegii pierwsza kobiet w parlamencie pojawiła się w 1911 r. Należy wspomnieć, że jest to jeden z tych krajów, gdzie kobiety najpierw zdobyły bierne prawo wyborcze (1907)⁴, a następnie czynne (1913). Aktywnie o prawa wyborcze dla Norweżek walczyło powołane do życia stowarzyszenie The Women's Suffrage Association [www.db-decision.de/CoRe/Norway]. Bardzo prężne w walce o prawa wyborcze były także Dunki, które uzyskały je w 1915 roku. Do pierwszego dwuizbowego parlamentu w 1918 r. zostało wybranych 12 kobiet – 4 do izby niższej, a 8 do wyższej, co w sumie stanowiło 3% ogółu parlamentarzystów. Warto dodać, że jednym z pierwszych ministrów płci żeńskiej na świecie była Nina Bang, powołana w 1924 r. na minister edukacji [www.db-decision.de/CoRe/Denmark]. W Szwecji częściowe prawa wyborcze kobiety miały już w 1862 r., ale tylko te o odpowiednim cenzusie majątkowym. W 1919 mogły być już wybierane, ale pełnię praw wyborczych zdobyły Szwedki w 1921 r. i w tym też roku odbyły się wybory, w wyniku których zaledwie 5 kobiet mogło uczestniczyć w pracy parlamentarnej. W Islandii natomiast w 1915 kobiety uzyskały prawo czynne i bierne, ale obowiązywał tam cenzus wiekowy, który pozwalał na uczestnictwo kobiet w elekcjach parlamentarnych, które miały 40 i więcej lat. Dopiero pięć lat

⁴ Dla kobiet obowiązywał również cenzus majątkowy – przypis autorki.

później odrzucono ten cenzus wiekowy. Wówczas to pojawiła się pierwsza kobieta w parlamencie.

Tabela 1. Pierwsze kobiety w parlamencie po uzyskaniu praw wyborczych w krajach nordyckich

Kraj	Prawo czynne, rok nadania	Prawo bierne, rok nadania	Pierwsze kobiety w parlamencie
Finlandia	1906	1906	1907–1919 – 19 kobiet (10%)
Norwegia	1913	1907	1911
Dania	1915	1915	1918 – 12 kobiet (3%) – 4 w izbie niższej i 8 w izbie wyższej
Islandia	1915/1920	1915/1920	1922 Ingibjörg H. Bjarnason
Szwecja	1918/1921	1919	1921 – 5 kobiet (1,3%)

Źródło: Analiza własna na podstawie www.db-decision.de/CoRe/Index

W krajach Europy zachodniej proces upowszechniania prawa wyborczego wśród kobiet, a tym samym ich działalności na niwie politycznej, rozpoczął się najwcześniej w krajach Beneluksu. W Holandii, gdzie prawo do kandydowania przyznano kobietom w 1917 r., a głosowania w 1919, pierwsze kobiety pojawiła się w parlamencie w 1918 [Worldwide Statistical Survey Inter-Parliamentary Union 1995, www.ipu.org/PDF/publications/women]. Historia nadania holenderkom praw wyborczych zaczęła się od pewnego listu napisanego przez doktor Alettę Jacobs do burmistrza Amsterdamu, w którym zapytała, dlaczego nie została zarejestrowana jako wyborca. Wskazała, że płaci podatki i zgodnie z prawem jest uprawniona do głosowania. Jedyńm jej mankamentem było to, że należała do rodzaju żeńskiego, a kobiety w Holandii w tym okresie nie miały prawa głosu, o czym powiadomił doktor Jacobs burmistrz odpisując na list [www.db-decision.de/CoRe/Netherlands]. W Belgii wyjątki robiono dla kobiet głów rodzin oraz kobiet posiadających wyższe wykształcenie. Mogły one wybierać już w 1919 roku i być wybierane dwa lata później. W tym też roku pojawiła się pierwsza kobieta w organach władzy ustawodawczej, którą była Marie Spaak-Janson. W Niemczech pierwszą kobietą w parlamencie została Marie Juchacz z Niemieckiej Partii Socjaldemokratycznej (SPD). Na południu Europy we Włoszech pierwsze kobiety w organach kolegialnych pojawiły się 1948 roku. Wówczas było ich w parlamencie prawie 8%. W Grecji natomiast, która odrzuciła cenzus płci dopiero w 1952, w latach 1952–1967 w strukturach parlamentarnych zasiadało zaledwie 13 kobiet [www.db-decision.de/CoRe/Index]. Warto wspomnieć, że 14 grudnia 1918 do brytyjskiej Izby Gmin jako pierwsza kobieta została wybrana Hrabina Constance Markiewicz, która jednak nie przyjęła z rąk króla W. Brytanii dokumentu potwierdzającego jej wybór i nie zasiadła w Izbie Gmin⁵. Polska była szóstym krajem

⁵ Hrabina Constance Markiewicz była Ministrem Pracy w półlegalnym rządzie Irlandii.

na świecie i piątym w Europie, w którym kobiety zostały wybrane do parlamentu⁶ [Polarczyk, 2003]. W Europie w 1920 r. już w 13 parlamentach (42%) zasiadały kobiety. Poza Europą tylko w USA w 1917 r. wybrano jedną kobietę do Izby Reprezentantów. Udział kobiet w gremiach ustawodawczych na starym kontynencie sukcesywnie się zwiększał. W latach 30-tych liczba parlamentów, w których kobiety zasiadały obok mężczyzn przekroczyła 50%. Poza Europą zaledwie w 15% parlamentach kobiety miały swoją reprezentację. W Nowej Zelandii, w której prawo do wybierania kobiety uzyskały najwcześniej, bo w 1893 r., a do kandydowania w 1919 r. pierwsza kobieta w parlamencie pojawiła się w 1933, a w Australii w sierpniu 1943 r. W wyniku przeprowadzonych tam wyborów na 75 mandatów mężczyźni zdobyli 74 [National Parliaments 1945-1995, www.ipu.org/PDF/publications/women]. Na kontynencie amerykańskim kobiety zasiadły w legislatywie jeszcze przed wybuchem II wojny światowej w Kanadzie (1921 r.) i Brazylii (1933), ale upowszechnienie obecności kobiet w parlamentach krajów rozwijających się Afryki, Ameryki i Oceanii miało miejsce znacznie później, bo dopiero w drugiej połowie lat 70-tych XX wieku [Polarczyk 2003].

Pełnie praw wyborczych kobiety uzyskiwały w różnym czasie. W niektórych krajach równocześnie, w inny takich jak chociażby Norwegia czy Holandia, najpierw mogły kandydować, a później głosować. Nie bez znaczenia dla odrzucenia cenzusu płci był fakt powołania Międzynarodowego Stowarzyszenia na Rzecz Praw Wyborczych Kobiet. Utorowało ono drogę kobietom z krajów takich właśnie jak Polska do walki o własną tożsamość narodową połączoną z zabiegami o równouprawnienie. Wprowadzenie powszechnych wyborów doprowadziło do tego, że kobiety stały się wymierną siłą polityczną. Zabieganie stronnictw o głosy żeńskiego elektoratu następowało jednak wolno i z dużymi oporami. Ugrupowania polityczne niechętnie widziały kobiety w roli parlamentarzystek i z dużą rezerwą udostępniały kandydatkom miejsca na swych listach wyborczych. Wiele ugrupowań reprezentowało tradycyjny pogląd na rolę kobiety w społeczeństwie. Jak wynika z powyższych obliczeń najwięcej kobiet, tuż po przyznaniu im pełni praw wyborczych, było w parlamencie Fińskim. Polki, Litwinki, Dunki czy Szwedki w pierwszych parlamentach stanowiły niewielką reprezentację, zaledwie kilka

---

W 1923 r. po odzyskaniu niepodległości została wybrana do parlamentu Irlandii w wyborach powszechnych, zob. www.thewildgeese.com/pages/ireland.html

⁶ Według kolejności państw, w których kobieta została wybrana do parlamentu w wyborach powszechnych Polska zajmuje 6 miejsce, ale wg pierwszej obecności kobiet w parlamencie jest to miejsce 8 w świecie i 7 w Europie. W 1911 roku w parlamencie Norwegii jedna kobieta uzyskała miejsce z racji pełnionej funkcji. Natomiast C. Markiewicz jest wymieniana jako pierwsza wybrana kobieta do Izby Gmin, a w historii Irlandii jako pierwsza parlamentarzystka, chociaż nie był to wtedy legalny parlament, pochodzący z wyboru, (zob. więcej: Kazimierz Polarczyk, *Parlament polski na tle parlamentów Innych państw*. Analiza statystyczna, Biuro Studiów I Analiz, www.biurose.sejm.gov.pl, 2003, s. 68.

procent. Polski Sejm Ustawodawczy z ósmioma reprezentantkami nie odstawał na tle innych parlamentów. Wśród kandydatów do gremiów ustawodawczych przeważali mężczyźni. W wyborach w 1922 r. w II Rzeczypospolitej na 6 187 kandydatów do Sejmu i Senatu było zaledwie 130 kobiet, czyli 2,1% [Śliwa 2000]. W kraju tuż po wojnie, która spowodowała spustoszenia i ogromne straty wśród mężczyzn, kobiety w 1921 r. stanowiły 51,67 %, ogółu społeczeństwa. Liczbę 130 kobiet na listach wyborczych należy uznać za niewątpliwą porażkę. Społeczeństwo polskie nie oswoiło się jeszcze z wizerunkiem kobiety zaangażowanej politycznie.

Mimo że początek XX wieku przyniósł oczekiwaną równość między kobietami i mężczyznami, kobiety pozostawały wciąż niedoreprezentowane w strukturach władzy politycznej. Sytuacja ta była podobna zarówno w organach ustawodawczych, jak i wykonawczych. Pierwszą kobietą pełniącą funkcję ministra w ministerstwie pracy została hrabina Markiewicz w Irlandii⁷, a drugą panią minister Nina Bang w Danii. Przyznanie praw wyborczych nie zaowocowało masowym udziałem kobiet w wyborach do gremiów państwowych. Przyczyny tego zjawiska należy upatrywać w tkwiącym nadal przekonaniu w mentalności społecznej, że polityka jest sferą wyłącznie męskiego działania. Odrzucenie cenzusu płci w akcie wyborczym to dopiero początek drogi osvajania się kobiet i całego społeczeństwa z ich uczestnictwem w życiu publicznym. Wybuch drugiej wojny światowej przerwał proces urzeczywistniania przedstawicielskiego charakteru organów kolegialnych. Polskim kobietom przyszło nieco dłużej poczekać na ich większą reprezentację we władzy ustawodawczej niż w dwudziestolecu międzywojennym.

Streszczenie: Artykuł ten traktuje o aktywności polskich kobiet w procesie upowszechniania prawa wyborczego i ich przedstawicielstwo w organach ustawodawczych na tle innych krajów w Europie. Tradycja oraz normy obyczajowe umiejscawiały kobiety poza nawiasem praw politycznych. Polska była w czołówce krajów, które najwcześniej zlikwidowały cenzus płci. Odrzucenie cenzusu płci stało się początkiem aktywizacji kobiet w życiu publicznym.

Słowa kluczowe: polskie kobiety, prawa wyborcze, udział, cenzus płci, organy ustawodawcze.

Summary: This article treats about the activity of Polish women in the process of dissemination of electoral law and their representation in the legislature compared to other countries in Europe. Tradition talks and it talks beyond parenthesis moral norm political women. Polish was at the forefront of the countries which at the earliest eliminate of qualifications gender. The rejection of qualifications gender it became the beginning of women's participation in public life.

Key-words: polish women, electoral right, participation, qualifications gender, legislative bodies.

Bibliografia

- Ajnenkiel A. (1989), *Historia Sejmu Polskiego*, t. 2, cz. 2 Rzeczpospolita, Warszawa.
- Bator J. (2002), *Feminizm wobec „kresu Oświecenia”*, „Kultura i Społeczeństwo” nr 2.

⁷ Był to jednak półlegalny rząd – przyp. autorki

-
- Chojnacki A. (1996), *Kobiety i polityka*, [w:] A. Żarnowska, A. Szwarc (red.) *Kobiety i świat polityki w niepodległej Polsce 1918-1939*, Warszawa.
- Daszyńska-Golińska Z. (1918), *Prawo wyborcze kobiet*, Warszawa.
- Dudeková G. (2008), *Międzynarodowa działalność kobiet w Austro-Węgrzech i VII Kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia na Rzecz Praw Wyborczych Kobiet w Budapeszcie w 1913 roku* [w:] *Działaczki społecznie, feministki..., Samoorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich do 1918 roku (na tle porównawczym)* red. Agnieszka Janiak-Jasińska, Katarzyna Sierakowska, Andrzej Szwarc, Warszawa.
- Dudzińska K., Runiewicz-Jasińska R. (2010), *Uczestnictwo kobiet w polityce Pierwszej Republiki Litewskiej* [w:] *Kobiety w polityce*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Toruń.
- Hass L. (1996), *Aktywność wyborcza kobiet w pierwszym dziesięcioleciu Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Kobieta i świat polityki. W niepodległej Polsce 1918-1939*, Warszawa.
- Mannová E. (2008), *Stowarzyszenia kobiece na przestrzeni wielokulturowej* [w:] *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki... Samoorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich do 1918 roku (na tle porównawczym)* red. Agnieszka Janiak-Jasińska, Katarzyna Sierakowska, Andrzej Szwarc, Warszawa.
- Polarczyk K. (2003), *Parlament polski na tle parlamentów Innych państw. Analiza statystyczna*, Biuro Studiów I Analiz, www.biurosej.gov.pl, Warszawa
- Śliwa W. (2000), *Udział kobiet w wyborach i ich działalność parlamentarna* [w:] A. Żarnowska, A. Szwarc (red.) *Równe prawa i nierówne szanse*, Warszawa.
- Żarnowska A. (1994), *Prywatna sfera życia rodzinnego i zewnętrzny świat życia publicznego – bariery i przenikania (przełom XIX i XX w.)*, [w:] *Kobieta i świat polityki. Polska na tle porównawczym w XIX i początkach XX wieku, Zbiór studiów*, pod red. A. Żarnowska, A. Szwarc Warszawa.